

Postkolonial på det dåliga sättet

► Björn Hedlund: *Fortets murar*. Atlas 2012.

Jonas Hammarbäck recenserar en reportagebok om Europas flyktingkris som aldrig blir vad den vill vara.

Melilla är en muromgärdad spansk enklav i norra Marocko. Migranter från hela världen försöker ta sig in dit. Väl inne bor de i flyktingläger och tvättar bilar i väntan på en båt som kan ta dem över havet. I Patras på den Grekiska västkusten går det att gömma sig på en lastbåt. Båtarna går till Italien. Därifrån går det att ta sig vidare, västerut. Norrut. Norr om Stockholm, i det tegelröda flyktingförvaret i Märsta, väntar människor från hela världen på deportation.

Fortets murar tar oss med på en resa längs de här tre platserna. Det är en bok som vill måla upp en helhetsbild. Den drar slutsatser och visar att det som pågår här uppe i norden är en direkt konsekvens av en politisk agenda. Av ett krig därborta, i Irak. Eller Afghanistan. Av globala klassklyftor. Av uppdelningar i kön och etnicitet. Av en historia av kolonialism som fortfarande pågår, här och nu, och boken är en reportagebok. På gränsen till reseskildring. Den älskar sitt här och nu. Den älskar att öppna sina stycken med en replik utan avsändare, en lösryckt fras som kastar oss in i ett sammanhang. En person som försöker hänga sig efter en lastbil på väg upp på en färja. Ett stängsel. Nedlåtande kommentarer från anställda på flyktingförvaret när de behandlar de intagna migranterna som ett material vars enda vagt mänskliga egenskaper är ett labyrinthartat och högst personligt höjdkurvmönster på toppen av varje finger. In medias res.

Björn Hedlund beskriver i efterordet sin bok som en mosaik, snarare än en gatsten från ovan. Jag skulle nog vilja påstå att boken har ett fågelperspektiv som påminner mer om den europeiska fingeravtrycksdatabasen EURODAC. Låt mig förklara. Det är en hedervärd bok. Den tar upp en fruktansvärd situation för många människor. Men på samma sätt som personalen i förvaret i Märsta förvandlar människorna till material för att illustrera, låt säga uppdelningen i ett första och andra klassens medborgarskap, används människorna i *Fortets murar* för att illustrera bristen på medmänsklighet som genomsyrar den europeiska flyktingpolitiken. Så vad är problemet med det? Handlingsutrymmet, kamrater. Ett material saknar handlingsutrymme. Det gör även människorna i boken. Vi får veta att de hungerstrejkar. Att de vandrar långt och länge, att de känner hat mot Grekland, Spanien, Sverige och att de jobbar svart och vi kan ana att vissa av dem på något vis försöker organisera sig. Men det är inte en bok som handlar om det. Det finns i bokens värld inget utrymme för motstånd. Och en text som utger sig för att vara en del av

ett globalt befrielseprojekt måste tala om motstånd i samma utsträckning som den talar om förtryck, annars bidrar den till att permanenta bilden av migranten som handlingsförlamad. Den blir postkolonial (på det där dåliga sättet).

Men det går egentligen längre än till att handla enbart om innehållet. Jag tycker det är en fråga om stil. Hela det berättarperspektivet boken använder sig av, de journalistiska troperna, de dramatiska öppningarna och hur vi hoppar mellan olika orientaliska ciceroner, om inte som en fluga på väggen så i alla fall som en loppa, är i grunden kontrarevolutionärt. Den stilistiska rörelsen förvandlar den andre till objekt. Men genom sin frånvaro skissar den också upp konturerna av författarsubjektet. En skugga av en kropp mot en vägg som står så nära ljuset att den ter sig ofantlig, och det är ett subjekt som blir alltmer kvävande ju mer jag läser. Vad är det för blick utan kropp? Vem är den här guden som talar? Var kommer alla hans människodockor ifrån? Ska det vara politiskt? Radikalt? Det stinker av nittonhundratals.

Fortets murar har ett enormt fokus på just muren. På dess längd, textur och tjocklek. Hur djupt den går, hur hög och vit och hård den är och den totala frånvaron av ens tanken på en tunnel är ett perspektiv som Björn Hedlund delar med den postkoloniala teoretikern **Sara Ahmed** (trots att Sara Ahmed alltså inte skriver reportageböcker). I sina texter får hon mig att känna systemets fullständiga övermakt. Hon visar mig en värld så genomsyrad av förtryck att alla mina flyktförsök förvandlas till nya smakkombinationer i ett kök som varje dag tillreder och äter den andre. Jag drivs ner i misär, men jag känner också upproret. Trots att det sällan finns där i texten darrar det genom min kropp, jag gungar rastlöst när jag läser, hon får mig att vilja skrika, leva, revoltera i ren förtvivlan. Radikaliserar mig med samma typ av dialektiska utochinvända vibration som gör att människor som alltid har haft så mycket pengar att de nästan inte behöver tänka på pengar alls har så inihelvete svårt att tänka sig ett samhälle utan pengar.

Tyvärr är det här alltså inte vad Björn Hedlund gör. Kanske är det för att Sara Ahmed visar mig en värld som är hennes men Björn Hedlund visar mig någon annans värld. Eller för att hans kropp inte har någon erfarenhet av det förtryck han ger sig i kast med att skildra. Har kanske ingen erfarenhet av förtryck alls, kanske inte ens en kropp. Eller så kan han helt enkelt inte relatera sina egna erfarenheter till den andres och se det gemensamma. En oförmåga till solidaritet som gör att the other remains other. And the king stay the king.